

maradt: hová tűntek időközben az indiánok?

ÁBRAHÁM DÁNIEL

(*Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2003,*
227 oldal, 2290 Ft)

Mindentudás Egyeteme I–II.

Vannak könyvek, amelyekről nem érdemes recenziót írni, s vannak, amelyekről nem lehet. A *Mindentudás Egyeteme* (ME) című enciklopedikus kiadványról feltétlenül érdemes – küllemét és tartalmát tekintve egyaránt rászolgál. Némi pátozzal azt mondhatjuk, a sorozat eddig megjelent két kötete egy-egy ragyogó világitótorony az egyelőre csak frázisokban élő „tudásalapú társadalom” horizontján. Ha viszont komolyan nekiveselkedünk, hogy tömör recenziót (ismertetést, bírálatot, méltatást) írjunk róla, gyakorlatilag a lehetetlenre vállalkozunk, a következő három okból kifolyólag.

Először: a kötetnek ismertetésre aligha van szüksége. Az elmúlt száz két esztendőben, amióta hétről hétre neves tudósok vonzzák az előadóterembe, illetve a televízió- és rádiókészülékek elé a népes közönséget, Fábri György MTA-projektfelelős beszámolója szerint a magyar lakosság csaknem fele szerzett tudomást

az előadás-sorozatról. Emellett a nagyratörő vállalkozás internetes honlapja is napi ezres nagyságrendű látogatói körrel büszkélkedhet, nem beszélve az előadásokat kísérő újság- és folyóiratcikkekről. S ha mindennek ellenére mégis ismertetni akarunk, miről is szól a ME, kénytelenek lennénk önkényesen válogatni a jobbnál jobb előadások között, s aligha tudnánk elkerülni, hogy saját szánk íze szerint szemezgessünk a tudomány és a tágabb értelemben vett kultúra területeiről. Jobb tehát, ha az ismertetéssel meg sem próbálkozunk.

Másodszor: a kiadványban nemigen van mit bírálni. A külsőn lenyűgöző átgondoltságról árulkodik, felépítése teljesen áttekinthető, s a körütekintő szerkesztők az igen hasznos név- és tárgymutatón kívül az idegen ajkú olvasóra is gondoltak: a kötetek végén – akadémiai kiadványhoz méltón – angol nyelvű kivonatot közölnek az egyes előadásokról, elsőrangú fordításban. A tipográfia és a grafikai megjelenítés szintén világszínvonalú, s a tartalmi megfontolásokon kívül ez is igen vonzó könyvvé teszi a ME-t.

Harmadszor pedig: a kötet tartalmi méltatása meglehetősen különös helyzetet eredményezne. Mi értelme volna, hogy elismert tudósok – többségükben akadémikusok – nagyvonalú előadásairól áradozzunk? Kritizálni nincs sem alapunk, sem jogosultságunk. Olyan elméket

viszont, akiknek eddigi életműve önmagáért beszél, mi haszna dicsérni? Egyvalamiről mégis szólnunk kell, nevezetesen arról a közérthetőségről és egyszerűségről, amellyel a ME előadói a közönség elé tárják kutatásaik eredményeit. Lenyűgöző a fizika elképesztő eredményeiről (Kroó Norbert), az emberi agyról (Hámori József) vagy a genetikától némileg elkülöníthető genomika finomságairól (Falus András) úgy olvasni, hogy bölcsész létünkre sem kell minden második szó után a szótárt lapozgatni, s ha mégis szakkifejezésbe botlunk, a lap szélén olvasható szómagyarázatokra támaszkodhatunk. A reál érdeklődésű olvasót ezzel szemben az egyéb kulturális kérdéseket érintő előadások kalauzsolhatják új területekre: a néprajztudományba (Andrásfalvy Bertalan), az EU jogrendjébe (Vékás Lajos) vagy az esztétikai ízlés birodalmába (Radnóti Sándor). A sorba a vallás is beleillik – mindenki okulására válhat Erdő Péter, illetve Schweitzer József értekezése a hűsvét keresztény és zsidó felfogásáról. S hogy nem is lehet szétválasztani a könyv reál és humán tudományterületeit, arról a természettudományos cikkek némelyikében (pl. Vizi E. Szilveszter) olvasható irodalmi utalások tanúskodnak a legékebben.

Túlzott elvárásaink azért ne legyenek: akiknek az általános vagy középiskolában gondjaik voltak az alapismeretek (lásd még: általános

műveltség) elsajátításával, azoknak nem kis kihívás a ME böngészése. De a kiadvány nem is nekik szól elsősorban. Azoknak szánt becses ajándék ez, akik a lehető legtöbb irányban igyekeznek kitágítani szellemi látóhatárukat. Azok forgathatják haszonnal, akik nem veszítették még el minden hitüket az enciklopédikus tudás értékében. S biztosra vehető, hogy ők már alig várják a következő kötetek megjelenését.

FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR

(Szerkesztette Hitseker Mária és Szilágyi Zsuzsa, Kossuth Kiadó, Budapest, I. kötet 2003, 350 oldal, 6990 Ft; II. kötet 2004, 350 oldal, 6990 Ft)

ERNST MAYR:

Mi az evolúció?

A vak órásmester, A panda hüvelykujja, Darwin veszélyes ideája – az evolúció kérdésköre iránt érdeklődő olvasó bizonyára nem most találkozik először ezekkel a könyvcímnek is beillő (sőt valóban akként funkcionáló) kifejezésekkel. Míg a fenti írást szerzői (sorrendben: Richard Dawkins, Stephen J. Gould és Daniel Dennett) szokatlanul könnyed, szellemes és metaforikus stílusban közelítik meg tárgyukat, addig az evolúciós biológia nagy öregje, Ernst Mayr jóval szikárabb tudományép-